

A° 1940.

N° 86

PUBLICATIEBLAD.

PROCLAMATIE van den 10den Mei 1940, betreffende staat van beleg verklaring van het gebiedsdeel Curaçao.

DE GOUVERNEUR van Curaçao,

Gelet op artikel 31 van de Curaçaosche Staatsregeling.

HEEFT GOEDGEVONDEN:

Het gebiedsdeel Curaçao met ingang van heden te verklaren in staat van beleg.

Deze proclamatie treedt in werking door plaatsing in het Publicatieblad met ingang van heden en blijft van kracht totdat de intrekking ervan bij bekendmaking is bepaald. Zij wordt met vertaling in het Papiamentsch voor wat de Bovenwindsche eilanden betreft en in het Engelsch voor wat de Bovenwindsche eilanden betreft, door aanplakking algemeen bekend gemaakt.

De Gouverneur van Curaçao

Dagelijks Leven

Bida ta Sigui

Lesbrief

**GUERA
NA KÒRSOU?!**
WAR IN CURAÇAO 1940-1945

Doel: In deze lesbrief leer je meer over het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog op Curaçao.

Meta: Den e guia di lès aki bo ta siña mas tokante di e bida diario durante Segundo Guerra Mundial na Kòrsou.

Inleiding

Op 10 mei 1940 riep gouverneur Wouters de oorlog uit: Op die dag viel het Duitse leger van Hitler Nederland binnen en om die reden waren Curaçao en de overige vijf eilanden in oorlog. Er verandert normaal veel als je land in oorlog is. Tegenwoordig kun je op de televisie zien hoe het dagelijks leven verandert: vaak is er geen school meer, mensen raken hun banen kwijt of moeten hun baan opgeven om mee te vechten in de oorlog of je huis kan worden gebombardeerd. Op Curaçao was dat niet het geval. Het dagelijks leven ging gewoon door. Het werken sporten en zelfs dansen gingen gewoon door op het eiland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Op de website www.gueranakorsou.com kun je in de sectie "Bida ta sigui" luisteren naar mevrouw Aura Rosario die in het Papiamentu vertelt hoe het dagelijks leven doorging tijdens de oorlog.

Introdukshon

Dia 10 di mei 1940, gobernador Wouters a dekrétá ku Kòrsou tabata den guerra. Ehérsito di Alemania di Adolf Hitler a ataká Hulanda i pa e motibu ei, Kòrsou i e otro sinku islanan tambe tabata den guerra. Hopi kos ta kambia ora bo pais ta den guerra. Bo por mira awor aki na televishon kon bida di tur dia ta kambia ora tin guerra: hopi biaha no por tin skol mas, hende ta pèrdè trabou òf mester djòin ehérsito pa yuda bringa i nan por bombardiá bo kas. Na Kòrsou esaki no tabata e kaso. Bida a sigui. E hendenan na Kòrsou a sigui traha, hasi deporte i hasta balia durante Segunda Guerra Mundial.

Riba e website www.gueranakorsou.com den sekshon di 'Bida ta sigui' bo por tende señora Aura Rosario konta un tiki kon bida di tur dia a sigui durante guerra.

Op naar Bonaire..... Kamp voor oorlogsgeïnterneerden op Bonaire

Voor de meeste mensen was er bijna niks aan de hand toen de oorlog begon, behalve voor de mensen met een Duitse achtergrond. Hun leven veranderde drastisch.

Omdat het Duitsland was dat Nederland aanviel, besloot de gouverneur van Curaçao om alle mensen van Duitse afkomst als vijanden te beschouwen. Er waren ongeveer 200 Duitsers op het eiland en het was niet duidelijk wie wel, en wie niet te vertrouwen was. De overheid wist niet wie met Hitlers' ideologie sympathiseerde en wie niet. Men liet er geen gras over groeien en liet alle Duitsers arresteren. Op diezelfde 10 mei in de avond haalde de politie de Duitse families uit hun huizen. Een paar dagen later werden ze naar Bonaire gebracht en daar in een kamp opgesloten.

In totaal waren er zo'n 400 mensen opgesloten in het kamp op Bonaire, mannen, vrouwen en ook kinderen. Behalve Duitsers waren daar ook Nederlanders bij die het met Hitler eens waren. En een paar Antillianen die als staatsgevaarlijk werden beschouwd.

Eén van hen was Medardo de Marchena. Hij was een succesvolle jonge zakenman op Curaçao. Na het Sint Thomascollege te hebben afgemaakt, heeft hij heel lang gewerkt in de winkel 'La Bonanza'. Alles wat hij daar heeft geleerd heeft hij gebruikt om een eigen stoffenwinkel te beginnen. De zaken gingen voorspoedig tot de economische depressie van de jaren

Ban Bonaire..... Kampamentu pa prezu di guera na Boneiru

Bida a sigui na Kòrsou durante guera na un manera masha trankil pa mayoria di hende, pero no pa esunnan di desendensia aleman. Nan bida a kambia drástikamente.

Komo ku ta e pais Alemanìa a ataká Hulanda, gobernadó di Kòrsou a disidí di konsiderá tur hende di Alemanìa bibá na Kòrsou komo enemigu. Tabatin algun shen aleman ta biba na Kòrsou, i gobièrnu no tabata sa si konfia nan sí òf no. No tabata kla ken tabatin simpatia pa Hitler i su ideologia nazi i ken no. No a pèrdè pa gana i gobièrnu a laga sera tur aleman na Kòrsou. Riba e mes anochi di 10 di mei ku guera a kuminsá, militar a bai kas di kasi 200 aleman na Kòrsou i bai ku nan. Despues di algun dia a hiba nan un kampamentu na Boneiru.

Tabatin kasi 400 hende será den e kampamentu akí, hende hòmber, hende muhé i mucha. Tabatin aleman, hulandes ku simpatia pa Hitler pero tambe hende lokal ku nan tabata konsiderá peligroso.

Un di nan tabata Medardo de Marchena. E tabata un hóben negoshante basta eksitoso na Kòrsou. Despues di a kaba Sint Thomascollege el a traha pa e pakus la Bonanza i ku loke el a siña einan el a habri su mes pakus di tela. A bai basta bon te ora ku ekonomia a drenta e

1930 aanbrak. Toen kreeg de Marchena behoefte aan extra kapitaal om te investeren. Helaas kon hij, toen zijn vader stierf, niet van hem erven, omdat hij een buitenechtelijk kind was, dwz. geboren buiten het huwelijk. Hij was ervan overtuigd dat de koloniale overheid samen met de katholieke kerk dat hebben verhinderd.

Vanaf dat moment begon hij kritische stukken over de regering en de kerk te schrijven. Om die reden werd ook hij opgepakt en naar Bonaire gedeporteerd. Verschillende brieven die hij schreef aan de procureur generaal over zijn gevangenschap hielpen niet. Uiteindelijk scheidde zijn vrouw van hem. Later hertrouwde hij op Bonaire. Hij werd daarna heel bekend door het lied 'Bula Waya' dat hij componeerde tijdens zijn gevangenschap op Bonaire.

Vraag: Verklaar de titel en inhoud van het lied Bula Waya? www.gueranakorsou.com kan hierbij helpen.

Je kunt in het boek "Wuiven vanaf de waranda" van Junnes Sint Jago meer lezen over het leven in het gevangenkamp op Bonaire.

depreshon di añanan trinta. Ei el a sinti falta di kapital, ku e no por a heredá di su tata pasobra e no tabata yu legítimo, su tata no tabata kasá ku su mama. Segun e, ta e gobièrnu kolonial di e tempu ei i iglesia katólíko a strob'é di haña su herensia. El a kuminsá skibi krítikamente tokante tantu gobièrnu komo iglesia i nan a arestá e tambe den mei, ora a sera e i e alemannan. El a manda diferente karta pa prokuradó general i gobernadó pa logra su libertat, sin éksito. Finalmente, su kasá a divorsiá di dje i el a kasa despues ku un dama na Boneiru. El a bira hopi konosí pa su kansion Bula Waya, ku el a komponé den e kampamentu na Boneiru.

Pregunta: splika kontenido i título di e kantika Bula Waya. www.gueranakorsou.com por yuda.

Bo por lesa mas di bida den e kampamentu di prezu na Boneiru. Señor Junnes Sint Jago a publiká 'Wuiven vanaf de waranda' ku ta konta historia di e kampamentunan i di algun famia ku nan a interná eiden.

In het donker... Verduisteringswetten

Bij het volgen van het nieuws over oorlogen op de televisie in landen als Syrië, Irak of bepaalde landen in Afrika, zie je vaak vliegtuigen steden bombarderen waar veel mensen wonen.

Tijdens de Tweede Wereld oorlog was men net erin geslaagd vliegtuigen te bouwen die bommen konden werpen. Maar in die tijd had je geen vliegtuigen die vanaf Duitsland zover konden vliegen om Curaçao aan te vallen. Toen Hitler onze raffinaderij en die van Aruba wilde aanvallen deed hij dat met onderzeeërs. De Duitse onderzeeërs voeren onder water van de Atlantische Oceaan naar het Caribisch gebied en vielen hier olietankers en andere schepen aan. Eigenlijk wilden de Duitsers onze raffinaderij aanvallen. Om ons eiland en raffinaderij hiertegen te beschermen werd een verduisteringswet aangenomen.

Wanneer de zon onder ging en de schemering begon, moesten alle lichten uit zijn. In februari 1942 is men hiermee begonnen tot aan het einde van de aanvallen in september 1943.

Deze verduistering had een grote impact op het leven van de mensen op Curaçao.

Nu valt soms de elektriciteit uit wanneer het al donker is. Stel je je dan voor dat het elke avond en nacht zo donker was tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Vraag: wat is het grootste verschil tussen een avond waarbij nu de stroom uitvalt en een avond tijdens de verduistering tussen 1942 en 1943?

Ora solo baha... Lei di blèkout

Ora bo mira notisia na televishon tokante guera na Syria, Irak òf na algun pais afrikano, hopi biaha bo ta mira avionnan ta bombardiá siudat kaminda tin hende ta biba.

Durante Segunda Guera Mundial a kaba di desaroyá avion ku por a bula i tira bòm. Pero Kòrsou tabata asina leu for di Alemania, ku nan avionnan no por a bula yega te aki. P'esei nan a kuminsá ataká ku supmarino. E supmarinonan aleman tabata nabegá bini te den Laman Karibe pa ei ataká nos barkunan i purba ataká nos refinarianan tambe. Pa protehá Kòrsou i e refinaria kontra atake di supmarino a instituí blèkout.

Ora solo baha, tur lus mester tabata pagá. A kuminsá na febrüari 1942 despues di komienso di atakenan di supmarino i a stòp na sèptèmber 1943.

E skuridat akí a kousa hopi impakto den bida di tur dia di nos hendenan.

Awor aki tin biaha koriente sa bai. Ora koriente bai anochi, bo por imaginá bo kon lo tabata tur anochi durante blèkout.

Pregunta: kiko ta e diferensia mas grandi entre ora koriente bai awor aki i e tempu di blèkout?

Skuridat Verduistering (wals) Julio Perrenal

Nu al het licht verdwenen is
en iedereen vol ergernis,
lijkt Curaçao wel een gesticht
met alle ramen stevig dicht

En wil je dan toch ergens heen,
ga dan liever niet alleen!
Ook boeven gaan er graag op uit,
beschouwen je als buit.

En als je struikelt, wee, o wee!
riskeer je er je leven mee,
want wegpiraten hebben haast:
het is de dood die op je aast!

En als je toch iets leuks wilt doen,
ga dan maar naar het Stadsplantsoen,
dan zie je meisjes 's avonds laat
nog met hun vriendjes over straat.

En, o, wat is er veel geschied
-want al dat licht dat was er niet-
Wie zou ooit hebben gedacht
lang vóór die Oorlogsnacht!

O, Adolf, spring toch in de plee!
Verzuip, Benito, in de zee!
Hirohito, krijg het apenzuur!
Dan keert de rust weer op den duur.

Naast de originele versie in het Papiamentu heb je net gelezen de vertaling van Fred de Haas van het lied Skuridat van Julio Perrenal over de verduistering. De dichters Jules de Palm, Rene de Rooy en Pierre Lauffer, samen genoemd Julio Perrenal, een uit hun voornamen gevormd pseudoniem, componeerden en publiceerden 'Cancionero Papiamentu' in het jaar 1943. Zij componeerden verschillende liederen in het Papiamentu, iets wat in die tijd niet vaak gebeurde.

Vraag: Dit lied behandelt enkele aspecten van het dagelijks leven die veranderden tijdens de oorlog. Noem drie aspecten van het leven die veranderden. Leg uit wie Dois, Benito en Hirohito waren.

Skuridat (wals) Julio Perrenal

Awor ku lus a disparsé
Kòrsou a bira tristu unbé
i hendenan ta kik fadá
ku nan bentananan será.

Si bo ke dal un keiru afó
ai, pèrkurá, no bai bo so
pasobra tin hende golos
ku ke hòrta bo kos.

I si bo dal un stap robes
tin risk'i kibra bo kabes
shofernan tur ta bon purá
i abo pober ta matá.

Si bo ke pasa un ratu bon
pasa den Alameda, shon
pa gosa señoritanan
ta namorá nan yònkuman.

Mas hopi kos ta sosodé
awor ku lus no ta sendé
ta ken lo por a pensa esei
promé ku guera t'ei.

Ai, mare Dois por spat mañan
Benito hoga den laman
Hirohito haña ki ku ta
pa nos por biba sosegá.

Esaki ta un kantika di Julio Perrenal to-kante blèkout. Poetanan Jules de Palm, Rene de Rooy i Pierre Lauffer, huntu yamá Julio Perrenal a komponé i publiká 'Cancionero Papiamentu' na aña 1943. Nan a hasi un trabou pionero komponiendo na Papiamentu: algu ku kasi niun hende no tabata hasi e tempu ei.

Pregunta: E kantika akí ta trata algun aspekto di bida ku a kambia durante guera. Mensioná 3 aspekto di bida ku a kambia durante guera.
Splika e nòmbernan Dois, Benito i Hirohito.

Un pinchi di hariña Skarsedat di kuminda

Een pintje meel Voedselschaarste tijdens de oorlog

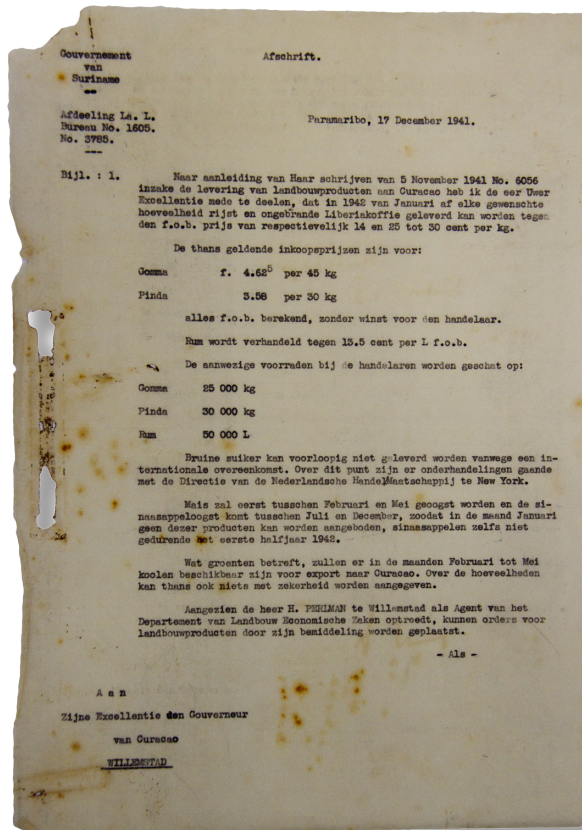
Mevrouw Rosario, die je op de website hebt horen vertellen over het leven tijdens de oorlog, had het over bepaalde levensmiddelen die je niet kon krijgen. Niet alles was er in de winkels te koop zoals vroeger. Ook al werd er niet gevochten op Curaçao, toch werden bepaalde levensmiddelen schaars. Om die reden konden de mensen niet altijd eten zoals ze gewend waren.

Er waren een paar redenen voor deze schaarste. Eén van de redenen was dat de Duitse onderzeeërs de schepen die levensmiddelen uit het buitenland brachten aanvielen. Een andere reden was de rantsoeneringswet. Dat was een wet die de overheid instelde die de mensen verbood bepaalde levensmiddelen te kopen. Of ze mochten alleen in bepaalde hoeveelheden worden gekocht.

Nog een reden was dat bepaalde landen die voedsel leverden aan Curaçao bepaalde producten voor hun eigen bevolking nodig hadden. Bijvoorbeeld Suriname kon niet alles meer sturen zoals ze dat voorheen deed. (Zie foto)

Vraag: Mevrouw Aura Ignatia Rosaria vertelt hoe ze in de winkel een pond meel niet kon kopen. Onderzoek welke andere levensmiddelen schaars werden tijdens de oorlog.

Señora Rosario, ku nos a tende konta riba e website, mes a pasa den guerra i ta konta entre otro, di e skarsedat di produkto ku tabatin. No por a kumpra tur kos den tienda manera ántes. Ounke no tabata tin bringamentu riba suela di Kòrsou, tòg algun merkansia a bira skars. Esaki a pone ku tin biaha no por a kome e kos di kome di kustumber.

Tabatin algun motibu pa kua no por a haña tur produkto di kome. Un motibu tabata ku e supmarinonan aleman tabata torpediá e barkunan ku tabata trese kuminda. Un otro kos ku a pasa tabata lei di rantsoen. Ke men gobièrnu a pasa un lei ku hende no por a kumpra mestantu produkto ku nan tabata kustumbrá di kumpra semper: por a kumpra kos te na un sierto kantidat. Un otro motibu pa kua a bini skarsedat ta, ku paisnan ku tabata produsí kos di kome mester a tene esaki pa nan mes pais. Por ehèmpel, Sürnam no por

a manda tur produkto ku e tabata manda promé.
(foto)

Pregunta: Señora Aura Ignatia Rosaria ta konta den e video kon na tienda por a pidi un pinchi òf kana di hariña. Investigá kua otro kos di kome tabata difisil pa haña.

103081. ³
doc 265 no.3

Curaçao, 31 Mayo 1940

S. M. Maduro Ch. Comis. Holand.

6

Wij hebben op Uwe rekening het volgende geboekt:
We have made the following entries in your account:
Hemos hecho los siguientes asientos en su cuenta:

	Dt	Val.	Cr.
Traspaso saldo favor a S. N. H. O. C.		f 5866 86	

Hoogachtend, - Yours faithfully,
De Ud atentamente
MADIRO & CURIEL'S BANK N.V.

[Signature]

Feesten voor het goede doel Activiteiten om geld in te zamelen voor Nederland.

De activiteiten die mensen in hun vrije tijd deden, gingen wel gewoon door op Curaçao tijdens de Tweede Wereldoorlog. Mensen bleven sporten, instrumenten bespelen en dansen. Het is een behoefte van de mens om deze activiteiten te blijven doen. Ook op Curaçao besloot men via acties als feesten en concerten geld in te zamelen voor Nederland.

De mensen op Curaçao waren heel begaan met de situatie in Nederland. Na de Duitse aanval en bezetting had Nederland vele noden. Nederland had bijvoorbeeld geld nodig voor het aanschaffen van gevechtsvliegtuigen voor aanvallen op de Duitse bezetters. De mensen leden ook kou en honger dus moest er ook geld worden gestuurd voor voedsel. Er werden ook sjaals en handschoenen gebreid om naar Nederland te sturen.

Fiesta pa un bon kousa Aktivitatnan pa rekoudá fondo pa yuda Hulanda

Un aspekto di bida ku a sigui na Kòrsou tabata aktivitat ku hende ta hasi den tempu liber. E hendenan a keda hasi deporte, toka instrumènt i balia. Ta un nesesidat humano pa keda hasi e kosnan ku bo tabata hasi tur dia, ounke tin un guera andando. Ta asina tambe ku na Kòrsou algun hende a disidí di rekoudá fondo ku algun aktivitat asina.

E hendenan na Kòrsou tabata hopi preokupá ku Hulanda. A konsekuensha di guera Hulanda tabatin hopi nesesidat. Hulanda tabatin mester di sèn pa kumpra avion pa yuda ku e atakenan kontra e alemannan ku tabatin nan pais okupá. Tabatin hende na Hulanda ku tabata pasa hamber i friu. Pa e motibu ei mester a manda sèn pa kuminda tambe i algun dama a brei hanskun i shal kontra friu.

Meteen na het begin van de oorlog werd Stichting SANOC, **Steun Aan Nederlandse Oorlogsslachtoffers Curaçao** opgericht. SANOC organiseerde diverse activiteiten en haalde zo meer dan 250.000 gulden op voor Nederland. De Shellraffinerij vroeg ook aan haar werknemers om een deel van hun salaris hiervoor in te leveren. Andere bedrijven deden dat ook. Een damesgroep richtte een commissie Spitfire op om geld in te zamelen om een Spitfire vliegtuig aan te schaffen. Ze bereikten hun doel van 5000 Engelse pond.

De activiteiten om geld in te zamelen werden een alternatief voor de feesten die niet meer werden georganiseerd vanwege de verduistering. De schrijver Jules de Palm schreef hierover:

Het succes van de eerste fancy fair had tot gevolg, dat op gezette tijden andere tuinfeesten voor liefdadige doeleinden werden georganiseerd. Opvallend was dat de dansvloer van lieverlede grotere afmetingen kreeg. Deze wetenschap inspireerde anderen om de picknick in ere te herstellen.

Vraag: Geef voorbeelden van activiteiten die men organiseerde om geld in te zamelen tijdens de Tweede Oorlog en vergelijk ze met de activiteiten die mensen nu op Curaçao daarvoor organiseren.

Asina ku guera a kuminsá a lanta fundashon SANOC, Steun aan Nederlandse Oorlogsslachtoffers Curacao. SANOC a organisá diferente aktividat i a logra rekoudá mas di 250.000 florin pa Hulanda. Refineria Shell tambe a pidi su trahadónan entrega un parti di nan salario pa yuda Hulanda. Tabatin mas empresa ku a hasi esaki. Algun dama a lanta un komishon Spifire pa rekoudá fondo pa kumpra un avion Spitfire pa Hulanda. Nan a logra nan meta di rekoudá 5000 pònt ingles.

Aktividat pa buska fondo a bira un alternativa pa fiesta pasobra dor di regla di blékout no por a organisá fiesta fásilmente mas. E eskritor Jules de Palm a skibi:

Èksito di ferianan tabatin komo konsekuensia, ku otro hende a kuminsá organisá fiesta den kurá pa rekoudá fondo. Tabata remarkabel sí ku kada biaha e dansflurnan tabata bira mas grandi. Esaki a inspirá otro hende pa bolbe kuminsá organisá piknik.

Pregunta: duna algun ehèmpel di aktividat ku a organisá pa rekoudá fondo i kompará nan ku esunnan ku nos ta kustumbrá kuné awor na Kòrsou.

Literatuur / naslag / Literatura i konsulta

St. Jago, J., *Wuiven vanaf de Waranda*. Utrecht, 2007

Websites:

<http://www.gueranakorsou.com>

<http://www.nationaalarchief.cw> Klik op Geschiedenis, themamappen

<http://www.antillesatwar.com>

**GUERA
NA KÒRSOU?!**
WAR IN CURAÇAO 1940-1945